ЕВРОПЕЙСКА
КОМИСИЯ

Брюксел, 13.3.2024 г.
COM(2024) 123 final

ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА, ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА НА РЕГИОНИТЕ

от междинния преглед на Осмата програма за действие за околната среда

{SWD(2024) 60 final}

1. ВЪВЕДЕНИЕ 2
2. НАПРЕДЪК КЪМ ПОСТИГАНЕТО НА ПРИОРИТЕТНИТЕ ЦЕЛИ 3
2.1 Бързо и предвидимо намаляване на емисиите на парникови газове и подобряване на естествените поглътители на въглерод 3
2.2 Укрепване и включване на адаптирането към изменението на климата, включително екосистемни подходи 7
2.3 Чиста кръгова икономика 9
2.4 Нулево замърсяване за постигане на нетоксична околна среда 12
2.5 Опазване, поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие 15
2.6 Намаляване на натиска от замърсяването и потреблението върху околната среда и климата 18
3. НАПРЕДЪК ПО ОПРЕДЕЛЕНИ БЛАГОПРИЯТСТВАЩИ УСЛОВИЯ 21
3.1 Прилагане, спазване и върховенство на закона в областта на околната среда 21
3.2 Финансиране на прехода 22
3.3 Управление за интегрирано създаване на политики 24
3.4 Устойчиви бизнес модели за издръжлива икономика 25
3.5 Справедлив преход и екологична справедливост 26
3.6 Връзка между околната среда и здравето 27
3.7 Цифровизация 28
3.8 Възприемане в световен мащаб 29
4. ИЗМЕРВАНЕ НА НАПРЕДЪКА 30
5. ЗАКЛЮЧЕНИЯ 31

1. ВЪВЕДЕНИЕ

В Европейския зелен пакт се отчита колко сериозно е предизвикателството за поколенията, свързано с изменението на климата и влошаването на състоянието на околната среда, за които учените, а все по-често и икономистите предупреждават, че могат да достигнат до необратимо положение[1]. Той насочи ЕС към превръщането му в първия в света „*неутрален по отношение на климата континент до 2050 г., който използва ресурсите по ефективен начин и не изоставя нито един човек или регион*“[2]. В него се определя програма за трансформация, за да се превърне той в модерна и конкурентоспособна икономика, която е устойчива на външни сътресения и която дава възможност на хората да водят справедлив и просперищ живот в здравословна среда.

Като се основава на Зеления пакт, **Осмата програма за действие за околната среда**[3] определя рамка за действие по отношение на политиката в областта на околната среда и климата до 2030 г. с шест тематични приоритетни цели за 2030 г. и дългосрочна приоритетна цел до 2050 г. да живеем добре в пределите на нашата планета. В нея се определят благоприятстващите условия, които ще позволят на всички сектори да постигнат тези цели по съгласуван начин. Изпълнението на тази програма е от основно значение за постигането на целите в областта на околната среда и климата, заложени в Програмата на ООН до 2030 г., на нейните цели за устойчиво развитие (ЦУР), както и в многостранните споразумения в областта на околната среда и климата.

В съответствие с член 5, параграф 1 от Осмата програма за действие за околната среда в настоящия доклад е представен **междинен преглед**[4] на напредъка по отношение на постигането на тематичните приоритетни цели. В него се проучват състоянието на благоприятстващите условия и осъщественият напредък в мониторинга и оценката на системната промяна. Докладът е придружен от работен документ на службите на Комисията, в който се прави по-задълбочен анализ на всяка приоритетна цел, на благоприятстващата рамка и на мониторинга, както и на визията на програмата за 2050 г.

Настоящият междинен преглед е изготвен въз основа на **мониторинговия доклад на Европейската агенция за околна среда (ЕАОС)** за напредъка към постигането на целите на програмата[5], който се основава на рамката за мониторинг на Осмата програма за действие за околната среда[6]. В него също така се вземат предвид дискусиите с експертите от държавите членки и заинтересованите страни, обратната връзка, получена в отговор на поканата за предоставяне на данни,[7] и други констатации в тази връзка.

---

[1] https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2024.pdf. В Доклада за глобалните рискове от 2024 г., публикуван от Световния икономически форум, рисковете във връзка с изменението на климата и влошаването на състоянието на околната среда се изтъкват като най-сериозните рискове в краткосрочен и дългосрочен план.
[2] COM(2019) 640 final.
[3] Решение (ЕС) 2022/591.
[4] Член 4 от Решение (ЕС) 2022/591.
[5] https://www.eea.europa.eu/publications/european-union-8th-environment-action-programme.
[6] COM(2022) 357 final.
[7] https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/14080-Осмата-програма-за-деиствие-за-околната-среда-междинен-преглед_bg.

Като цяло амбициозните мерки, предприети от ЕС, доведоха до осъществяване на напредък, по-специално във връзка с намаляването на емисиите на парникови газове, подобряването на качеството на въздуха и мобилизирането на финансови средства за екологичния преход. **Постигането на целите за 2030 г. е възможно**, ако държавите членки изпълнят ангажиментите си за прилагане на политики и закони.

Необходими са обаче **допълнителни усилия** за прехода към устойчиво производство и потребление. Това би изисквало, наред с други неща, да се проучат подходящи алтернативи в ключови икономическите сектори заедно със съответните заинтересовани страни, което същевременно би могло да гарантира конкурентоспособността на ЕС. Потреблението в ЕС поражда въздействия, които все още надхвърлят някои от пределите на планетата. Освен това, макар че през последните няколко години станахме свидетели на значителни постижения, включително на широко възприемане на енергията от възобновяеми източници и на намалена зависимост от изкопаеми горива, ЕС би могъл да намали още повече използването на суровини и изкопаеми ресурси. Това би допринесло за намаляване на нивата на замърсяване на въздуха, водите и почвите, както и за намаляване на загубата на биологично разнообразие, като по този начин би се намалил натискът върху екосистемите и веригите за създаване на стойност.

Поради това е изключително важно да се **приемат и изцяло да се осъществят амбициозните действия, предвидени съгласно Европейския зелен пакт, както са отразени в Осмата програма за действие за околната среда,** за да се постигне реално въздействие на място и да се гарантира дългосрочната устойчивост на икономиката и обществото на ЕС.

2. НАПРЕДЪК КЪМ ПОСТИГАНЕТО НА ПРИОРИТЕТНИТЕ ЦЕЛИ

2.1 Бързо и предвидимо намаляване на емисиите на парникови газове и подобряване на естествените поглътители на въглерод

Изменението на климата се ускорява и оказва неблагоприятно въздействие върху хората, природата и икономиката, както в ЕС, така и в целия свят.

ЕС бележи значителен напредък към постигането на целта за намаляване на нетните емисии на парникови газове. Той обаче трябва да положи повече усилия, за да постигне целта за нетните поглъщания на парникови газове от поглътители на въглерод от сектора на земеползването, промените в земеползването и горското стопанство (ЗПЗГС). Тенденциите от този сектор са отрицателни в ЕС, който губи поглътители на въглерод, като в сектора на земеползването в някои държави членки се генерират емисии вместо поглъщания.

Като цяло от данните за 2022 г. е видно, че **вътрешните нетни емисии на парникови газове в ЕС** (с изключение на международното въздухоплаване) **непрекъснато намаляват**, като през 2022 г. са се понижили с 32,5 % (в сравнение с 1990 г.)[8]. За да се

[8] COM(2023) 653 final.

постигне обаче целта на ЕС за намаляване на емисиите на парникови газове до 2030 г. (поне –55 % в сравнение с 1990 г.) и за да се постигне неутралност по отношение на климата до 2050 г., **е необходимо да се ускори темпът на намаляване на емисиите, за да се достигне почти три пъти по-висока стойност от средния годишен темп на намаляване,** постигнат през последното десетилетие. В сравнение с досегашните усилия за смекчаване на последиците от изменението на климата най-значително намаляване на емисиите е необходимо за сградите и транспорта, където темпът на декарбонизация е бавен или дори се движи в обратна посока.

За да се постигне целта за нетните поглъщания на парникови газове чрез поглътители на въглерод от сектора на земеползването, промените в земеползването и горското стопанство (ЗПЗГС), е необходимо да се даде значителен тласък на поглъщанията на въглерод**.**

В Европейския закон за климата[9], приет през 2021 г., ЕС си постави правно обвързваща цел за постигане на **неутралност по отношение на климата и устойчивост на цялата икономика до 2050 г.** В Европейския закон за климата също така се определя междинна цел да се намалят вътрешните нетни емисии на парникови газове (емисиите след приспадане на поглъщанията) до 2030 г. с най-малко 55 % в сравнение с нивата от 1990 г.

С пакета от мерки „Подготвени за цел 55“[10] ЕС се насочва към постигане на целите си в областта на климата по справедлив, икономически ефективен и конкурентен начин. ЕС прие повечето от ключовите предложения в пакета[11] и ако те бъдат изпълнени изцяло, това ще гарантира, че ЕС ще постигне актуализираната си цел за нетни емисии на парникови газове до 2030 г. **Преразгледаната схема на ЕС за търговия с емисии** вече е по-амбициозна и ще доведе до намаляване на емисиите през 2030 г. с 62 % в сравнение с нивата от 2005 г., като бе разширена, така че да обхваща международния морски транспорт. По отношение на емисиите на парникови газове от изгарянето на горива в автомобилния транспорт, сградите и секторите с малки емисии ще се прилага отделна нова система за търговия с емисии (СТЕ2)[12] с цел намаляване на емисиите през 2030 г. с 42 % в сравнение с нивата от 2005 г.

ЕС взе решение да повиши общата цел за намаляване на емисиите до 2030 г., определена в **Регламента за разпределяне на усилията (РРУ)**[13]**,** който обхваща емисиите на парникови газове от вътрешния транспорт (с изключение на CO_2 от въздухоплаването),

[9] Регламент (ЕС) 2021/1119.
[10] COM(2021) 550 final.
[11] Това включва преразгледаната Директива за СТЕ на ЕС, нова СТЕ за сградите, автомобилния транспорт и горивата, Резерва за стабилност на пазара, Регламента за разпределяне на усилията, стандартите за емисиите на CO2 от леки и лекотоварни автомобили, Регламента относно земеползването, промените в земеползването и горското стопанство, Механизма за корекция на въглеродните емисии на границите, създаването на Социалния фонд за климата, инициативата FuelEU — сектор „Морско пространство“, Регламента относно инфраструктурата за алтернативни горива (AFIR), инициативата ReFuelEU — сектор „Въздухоплаване“, Директивата за енергийната ефективност и Директивата за енергията от възобновяеми източници. Все още не е договорена само предложената преразгледаната директива за данъчно облагане на енергийните продукти и електроенергията.
[12] Директива (ЕС) 2023/959 за изменение на Директива 2003/87/ЕО.
[13] Регламент (ЕС) 2023/857.

сградите, селското стопанство, дребната промишленост и отпадъците, от 29 % на 40 % в сравнение с 2005 г., **като бяха преразгледани целите за 2030 г. за всяка държава членка**.

В новия **Регламент за ЗПЗГС**[14] се определя обща цел на равнището на ЕС през 2030 г. от 310 милиона тона CO_2 еквивалент на нетните поглъщания, свързани със земеползването.

През 2022 и 2023 г. Комисията направи допълнителни предложения за ускоряване на справедливия и приобщаващ преход към неутралност по отношение на климата. Например Парламентът и Съветът постигнаха споразумение по преразгледания Регламент относно флуорсъдържащите парникови газове (ФПГ)[15], като така ще се намалят допълнително емисиите от тези газове със силен парников ефект. Комисията предложи по-амбициозни цели за намаляване на емисиите от тежкотоварни превозни средства[16]. Тя също така предложи плана REPowerEU[17] с конкретни мерки за намаляване на енергийната зависимост на ЕС от руските изкопаеми горива и за ускоряване на изпълнението на Европейския зелен пакт с нови действия, като за основа бе използван пакетът „Подготвени за цел 55“. Комисията представи промишлен план на Зеления пакт, чиято цел е да се повишат отворената стратегическа автономност и конкурентоспособността на ЕС, да се даде тласък на иновациите, по-специално в областта на екологосъобразните технологии, и да се гарантира безпроблемен климатичен преход. Законодателният акт за промишленост с нулеви нетни емисии и законодателният акт за суровините от критично значение[18] са основните законодателни актове за постигане на тези цели.

Ще бъдат необходими **поглъщания на въглерод**, за да може ЕС да постигне неутралност по отношение на климата през 2050 г. и след това емисиите му да станат отрицателни, така че да се сведе до минимум кумулативният бюджет на ЕС за парниковите газове[19]. За да се гарантират висококачествени и сертифицирани от ЕС поглъщания на въглерод, Комисията предложи регулаторна рамка за **сертифициране на поглъщанията на въглерод**[20]. Целта е да се установи прозрачна и надеждна рамка за управление, включително за разработването на методики за сертифициране, като се насърчават допълнителните инвестиции в дейности за поглъщане на въглерод и се увеличава тяхното внедряване. През февруари 2024 г. Комисията публикува съобщение относно промишленото управление на въглеродните емисии, за да подпомогне действията на ЕС да постигне неутралност по отношение на климата до 2050 г. и след това емисиите му да станат отрицателни.

[14] Регламент (ЕС) 2023/839.
[15] COM/2022/150 final.
[16] COM(2023) 88 final.
[17] COM(2022) 230 final.
[18] За повече информация вж. доклада за напредъка на действията в областта на климата за 2023 г.
[19] Европейски научен консултативен съвет по изменението на климата (ЕНККИК) (2023 г.), Научни препоръки за определянето на климатична цел за целия ЕС до 2040 г. и бюджет за парниковите газове за периода 2030—2050 г., DOI: 10.2800/609405.
[20] COM(2022) 672 final.

Със **стратегиите за биологично разнообразие, за почвите и за горите** ЕС определи амбициозни цели за защита на екосистемите, особено богатите на въглерод екосистеми. Законът за възстановяване на природата[21] ще спомогне за **възстановяване на увредените екосистеми, по-специално екосистемите с голям потенциал за улавяне и съхранение на въглерод** като гори, торфища и влажни зони. Ангажиментът на ЕС за засаждане на поне **3 милиарда допълнителни дървета** до 2030 г. също ще подпомогне действията за смекчаване на изменението на климата. Регламентът относно **несвързани с обезлесяване продукти**[22] представлява още един важен инструмент в борбата с изменението на климата и преустановяването на загубата на биологично разнообразие, като гарантира, че потреблението и производството в ЕС не допринасят за обезлесяването.

От ключово значение са **пълното прилагане** на пакета „Подготвени за цел 55“ и мобилизирането на **адекватни инвестиции** (вж. раздел 3.2). За някои държави членки напредъкът не съответства на нивото на необходимите действия за постигане на дългосрочните цели в областта на климата.

Въз основа на информацията, предоставена в проектите на **актуализираните национални планове в областта на енергетиката и климата** (НПЕК) до 2030 г., се оценява, че нетните емисии на парникови газове през 2030 г. ще намалеят с 51 % спрямо 1990 г.[23], което е 4 процентни пункта под целта от 55 %, заложена в Закона за климата. При тази оценка се използва таванът, установен за приноса от сектора на ЗПЗГС към целта на пакета „Подготвени за цел 55“, определена на 225 милиона тона CO2 еквивалент. Добавянето на приноса от сектора на ЗПЗГС над този таван би довело до намаляване на емисиите с общо 51,7 %. Според заложената в проектите на актуализираните НПЕК траектория ЕС няма да постигне неутралност по отношение на климата през 2050 г.[24] Въпреки че емисиите на парникови газове в ЕС са намалели с 32,5 %[25] от 1990 г. насам, при анализа на прогнозните емисии в проектите на актуализираните НПЕК се подчертава необходимостта от ускоряване на темпа. Проектите на актуализираните НПЕК ни доближават до постигането на целите на ЕС за 2030 г., но все още е налице категорична необходимост от допълнителни усилия за ускоряване на изпълнението на договорените по „Подготвени за цел 55“ правни актове. Държавите членки вече са в процес на актуализиране на плановете си до юни 2024 г. и разглеждат варианти за подобряване на политиките и инвестициите, за да постигнат целта за намаляване на нетните емисии на парникови газове с поне 55 % до 2030 г.

[21] COM(2022) 304 final.
[22] Регламент (ЕС) 2023/1115.
[23] Общи нетни емисии на парникови газове, в това число тези от сектора на ЗПЗГС, без емисиите от международен превоз.
[24] Съгласно доклада за напредъка на действията в областта на климата за 2023 г., за да постигнат неутралност по отношение на изменението на климата до 2050 г. държавите — членки на ЕС, трябва да предприемат допълнителни мерки за смекчаване на изменението на климата, с които да се предотвратят емисии, отговарящи на около 1600 милиона тона CO_2 еквивалент (което представлява намаление с 34 процентни пункта). Данните, представени в НЕКП, са в съответствие с тази констатация.
[25] Доклад за напредъка на действията в областта на климата за 2023 г., COM(2023) 653 final.

През февруари 2024 г., както бе призовано в Европейския закон за климата, Комисията публикува съобщение и подробна оценка на въздействието относно **целта на ЕС в областта на климата за 2040 г.**, за да установи курса от договорената междинна цел за 2030 г. **до нулеви нетни емисии до 2050 г**. Целта за 2040 г. ще осигури предвидимост за лицата, вземащи решения, и за инвеститорите, така че ЕС да не се отклонява от курса за постигане на неутралност по отношение на климата и да се подпомогне изпълнението на целите за 2030 г. По този начин също така ще бъде изпратен категоричен сигнал към партньорите на ЕС по целия свят за необходимостта да се засилят глобалните действия в областта на климата.

Със съобщението на Комисията се стартира диалог със заинтересованите страни относно курса до 2040 г. Следващата Комисия ще трябва да представи законодателно предложение за изменение на Европейския закон за климата, така че да включва тази цел, както и политическата рамка за периода след 2030 г. Договорената цел ще формира основата за новия национално определен принос на ЕС, който всички страни по Парижкото споразумение трябва да представят през 2025 г.

2.2 Укрепване и включване на адаптирането към изменението на климата, включително екосистемни подходи

В най-новите доклади за оценка на Междуправителствения комитет по изменението на климата се прогнозира, че екстремните явления, свързани с времето и климата, като наводнения, суши и горещи вълни ще зачестят и ще станат по-сериозни. Това ще се случи дори при най-благоприятния сценарий с бързо и рязко намаляване на емисиите на парникови газове в световен план, така че да се постигнат целите на Парижкото споразумение.

Вече се усещат **ефектите от изменението на климата** върху екосистемите, социално-икономическите сектори и здравето и благосъстоянието на хората.

Свързаните с времето и климата явления в Европа доведоха до **множество човешки жертви**, чийто брой се изчислява на между 85 000 и 145 000 души в периода 1980—2020 г.[26], дължащи се най-вече на горещи вълни. Според оценките, през 2022 г. горещините са станали причина за над 60 000 смъртни случая над обичайното — цифра, надвишена само от горещините през 2003 г., които предизвикаха 70 000 смъртни случая над обичайното[27]. Всички региони и социално-икономически категории са засегнати от ефектите на изменението на климата, но не по един и същ начин, като уязвимите домакинства са изложени в непропорционална степен на горепосочените заплахи.

[26] В зависимост от източниците на данни (NatCatSERVICE и CATDAT). Вж. https://www.eea.europa.eu/publications/economic-losses-and-fatalities-from.

[27] Heat-related mortality in Europe during the summer of 2022 (Смъртност поради горещини в Европа през лятото на 2022 г.) | Nature Medicine.

Нарастват икономическите загуби, дължащи се на екстремни явления, свързани с времето и климата — **през 2022 г. техният размер достигна 52,3 милиарда евро**, като най-сериозно въздействие оказват наводненията (40 %).

Обхванатите от суша области в ЕС се увеличиха между 2000 и 2022 г.[28] През 2022 г. областите, в които е засегната вегетационната продуктивност, се увеличиха петкратно спрямо средната стойност за този период. Например през въпросната година бяха засегнати от суша повече от 50 % от покритите с растителност площи в Белгия, Люксембург и Словения в сравнение с дългосрочната средна стойност, която е под 10 %. На другия полюс е Ирландия, която не отчете никакво осезаемо въздействие. Дължащият се на сушите натиск затруднява способността на екосистемите да съхраняват въглерод, да повлияват на въздействието от последващите наводнения, да допринасят за производството на храна и да осигуряват широк набор от други ползи. Прогнозира се, че горещите вълни ще се увеличат в бъдеще и се очаква през лятото да вали по-малко в континенталните и средиземноморските региони. Поради това изграждането на устойчивост чрез практики за управление на земята става все по-неотложно.

В **стратегията на ЕС за адаптиране към изменението на климата от 2021 г.**[29] се определя визията за изграждане на устойчив на климатичните изменения ЕС до 2050 г., който е напълно подготвен за управлението на неизбежните и вече видими въздействия, дължащи се на изменението на климата.

В **Европейския закон за климата се предвижда задължение за** ЕС и държавите членки да осъществяват постоянен напредък по отношение на намаляването на уязвимостта от въздействията от изменението на климата, повишаването на устойчивостта и изграждането на адаптивна способност. През декември 2023 г. Комисията публикува оценка съгласно Европейския закон за климата. Почти всички държави — членки на ЕС, са извършили **оценки на климатичните рискове,** макар че само някои от тях са предоставили надеждни и всеобхватни оценки на климатичните рискове в повече от пет сектора. Областите на политиката/секторите, за които се докладва, че са най-засегнати от климатичните заплахи в Европа, са здравеопазването, селското стопанство, горското стопанство, биологичното разнообразие, енергетиката и управлението на водите. Всички държави членки са приели **национални стратегии** и/или **планове** за адаптиране. Комисията публикува нов **набор от насоки, за да подпомогне държавите членки** да ги актуализират и изпълнят.

Осем държави членки са включили елементи от своята политика за адаптиране в **националните си правни уредби**. В няколко държави членки липсват механизми за мониторинг, докладване и оценка. **Природосъобразни решения** са включени само в ограничена степен на стратегическо равнище и чрез документите за политиката, най-вече в секторните стратегии и планове. Оценяването на **разходите за адаптиране към изменението на климата** продължава да бъде предизвикателство за много държави

[28] EAOC, 04 — Показател за въздействието на сушите върху екосистемите в Европа — Европейска агенция за околна среда (europa.eu).
[29] COM(2021) 82 final.

членки и в техните планове и стратегии често липсва специален бюджет или потоци на финансиране за осъществяване на плановете.

Успоредно с това се предприемат широкообхватни действия за изпълнение на стратегията на ЕС за адаптиране към изменението на климата до 2021 г. Съгласуваността на политиките бе подобрена чрез полагане на усилия за **включване на адаптирането към изменението на климата в останалите политики на ЕС**, например тези в областта на здравето. В по-широк план бе постигнат напредък по повишаване на осведомеността относно въздействията от изменението на климата и необходимостта да се подготвим за тях[30].

През март 2024 г. Комисията публикува **съобщение относно управлението на климатичните рискове в ЕС,** след като бяха представени доказателства в научен доклад за европейската оценка на климатичните рискове и в други източници**.** В съобщението се посочват областите на действие, в които е необходима съществена промяна, за да могат ефективно да се защитят гражданите и икономиките ни. В него също така беше подчертана европейската добавена стойност от подпомагането на осъществяваните на национално равнище и в частната сфера действия, свързани с компетентността и поемането на отговорност за управлението на риска.

2.3 Чиста кръгова икономика

Кръговата икономика разполага с потенциала да намали емисиите на въглерод, натиска върху природните ресурси и върху биологичното разнообразие, както и замърсяването. Тя може да помогне на Европа да стимулира производителността на ресурсите с до 3 % годишно и да постигне целта за неутралност по отношение на климата до 2050 г. Моделите на кръговата икономика също така могат да стимулират конкурентоспособността на икономиката на ЕС в дългосрочен план, да повишат нейната устойчивост и да защитят сигурността на снабдяването[31].

Понастоящем ЕС разполага с надеждна законодателна уредба за ускоряване на прехода **към кръгова икономика**. Изпълнението на законодателството обаче отнема време. Необходими са съгласувани действия за внедряването на тази уредба, така че да се преодолее отрицателното въздействие върху околната среда от потреблението на материали и неустойчивите тенденции при генерирането на отпадъци, които се наблюдават през последното десетилетие в ЕС. Ускоряването на действията на всички равнища и във всички сектори ще бъде от съществено значение, така че растежът да се

[30] Вж. например Европейския атлас на риска от суши и Европейската база данни за въздействието от сушите, платформата за преглед на наводненията и рамковата програма от Сендай за намаляване на риска от бедствия — междинен преглед през 2023 г., на разположение на адрес: https://data.europa.eu/doi/10.2795/151300.

[31] Growth Within: A Circular Economy Vision for a Competitive Europe (Растеж отвътре: визия за кръгова икономика за конкурентоспособна Европа); McKinsey Centre for Business and Environment & Ellen Macarthur Foundation; юни 2015 г. В съответствие с „Дългосрочна конкурентоспособност на ЕС: перспективи след 2030 г.“, COM(2023) 168 final.

отдели от използването на природните ресурси, да се гарантира устойчиво използване на материалите и да се стимулират устойчивостта и сигурността на снабдяването.

Суровинният отпечатък на ЕС през 2022 г. е бил 14,8 тона на глава от населението, което представлява **увеличение с 6 % през последното десетилетие**. Повечето материали представляват неметални минерални продукти, използвани в строителството, където се наблюдава най-голямото увеличение на използваните материали (+22 %)[32].

Общото количество на **генерираните отпадъци** от всички икономически дейности и от домакинствата в ЕС **е спаднало с почти 3 %** през последното десетилетие, като през 2020 г. достигна 4,8 тона на глава от населението, което показва леко отделяне от БВП. Отпадъците от опаковки обаче, и по-специално пластмасовите опаковки, са се увеличили с над 20 % през последното десетилетие в ЕС, като през 2021 г. отпадъците от пластмасови опаковки достигнаха 36 kg на глава от населението[33]. В ЕС се рециклират и оползотворяват повече отпадъци, но през 2022 г. само ограничено количество материали (около 11,5 %) са навлезли обратно в икономиката като рециклирани материали[34].

Благодарение на **увеличението в производителността на ресурсите** с около 35 % от 2000 г. насам[35], емисиите на парникови газове от производството в ЕС са спаднали с около 25 % в периода от 2008 до 2021 г., което показва, че преходът към кръгова икономика играе важна роля в курса за постигането на неутралност по отношение на климата[36].

Планът за действие относно кръговата икономика от 2020 г.[37] има за цел да отдели икономическия растеж от използването на ресурси, да намали отпечатъка на потреблението ни, да удвои процента на кръгово използване на материалите, да намали значително цялостното количество на отпадъците и да намали наполовина количеството на остатъчните (нерециклирани) битови отпадъци.

Комисията представи всички **35 мерки, обявени в плана за действие**. С **Регламента относно екопроектиране към устойчиви продукти**[38], който представлява революционна инициатива на политиката за продуктите, основана на подхода на жизнения цикъл, възприет в Директивата за екопроектирането, се разширява рамката за определяне на показателите и информационните изисквания, което включва **цифров продуктов паспорт** за широк набор от продукти. Прилагането на този регламент през следващите години ще бъде от изключително значение, за да се гарантира, че кръговите и устойчиви продукти се превръщат в норма. **Директивата относно предоставянето на повече права на потребителите**[39] и предложението за **директива относно**

[32] Набор от данни на Евростат (cei_pc020).
[33] Набор от данни на Евростат (cei_pc050)
[34] Набор от данни на Евростат (cei_srm030).
[35] Набор от данни на Евростат (cei_pc030).
[36] Набор от данни на Евростат (cei_gsr011).
[37] COM(2020) 98 final.
[38] COM(2022) 142 final.
[39] COM(2022) 143 final.

твърденията за екологосъобразност[40] ще подпомогнат избора на потребителите, като им дадат възможност да определят устойчиви продукти, които да закупят, без да бъдат подвеждани.

Стартираха и нови инициативи за справяне с опасенията за околната среда във връзка с производството и потреблението на текстилни изделия, насочвани от **стратегията на ЕС за устойчиви и кръгови текстилни изделия**. Други **инициативи от решаващо значение** са новият **Регламент за батериите**[41] и предложенията за регламент **относно опаковките и отпадъците от опаковки**[42] и относно **проектирането и управлението на излезлите от употреба превозни средства**[43].

Комисията преразгледа ключови законодателни актове относно отпадъците, включително **Регламента относно превозите на отпадъци**[44] и актуализира пределните стойности за **устойчивите органични замърсители** в отпадъците[45]. Комисията също така предложи да се извърши целево преразглеждане на Рамковата директива за отпадъците с цел да се предприемат мерки за справяне с **хранителните и текстилните отпадъци**[46], като се поставя специален акцент върху предотвратяването на генерирането на отпадъци и върху разширяването на обхвата на разширената отговорност на производителя.

Комисията стартира инициативи за намаляване на замърсяването с пластмаси, включително мерки за предотвратяване на **изпускането на пластмасови микрочастици**[47] в околната среда, по-специално предложение за **справяне със замърсяването поради загуби на гранули** и **ограничаване на умишлено добавените пластмасови микрочастици**. Тя също така представи нова рамка на политиката **относно пластмасите от биомаса, биоразградимите и компостируемите пластмаси и**[48] отчете напредък по изпълнението на мерките за намаляване на **пластмасовите продукти за еднократна употреба**. В международен план са в ход преговорите за нов глобален договор относно замърсяването с пластмаси.

Принципите за кръговост са **включени в различни политики на ЕС**, например в Европейския план за действие в областта на социалната икономика, във вълната на саниране, в научните изследвания и иновациите. Кръговостта също така е крайъгълен камък на Акта за суровините от критично значение[49], с който се допринася за Промишления план на Европейския зелен пакт. Освен това тя е залегнала в основата на курсовете за преход за отделните сектори, насочени към декарбонизация на

[40] COM(2023) 166 final.
[41] Регламент (ЕС) 2023/1542.
[42] COM(2022) 677 final.
[43] COM(2023) 451 final.
[44] COM(2021) 709 final.
[45] Регламент (ЕС) 2022/2400 относно устойчивите органични замърсители.
[46] COM(2023) 420 final.
[47] COM(2023) 645 final и законодателен акт C(2023) 6419 на Комисията.
[48] COM(2022) 682 final.
[49] COM(2023) 160.

европейската промишленост, и представлява основна движеща сила за постигане на други приоритетни цели съгласно Осмата програма за действие за околната среда.

Създателите на политики, предприятията, публичните органи и членовете на обществеността се ангажираха с осъществяването на инициативи относно кръговата икономика през последните десет години посредством Европейската платформа на заинтересованите страни в областта на кръговата икономика. Дотук 23 държави членки са приели стратегии, планове за действие или пътни карти относно кръговата икономика.

ЕС стартира и подкрепи Световния алианс за кръгова икономика и ефективно използване на ресурсите с цел да се ускори **глобалният преход**.

Изчислява се, че действия като по-ефективното използване на ресурсите в производството, удължаването на жизнения цикъл на продуктите или заместването на първичните суровини с рециклирани материали с по-нисък въглероден интензитет потенциално могат да допринесат с 20—25 % към целите на ЕС в областта на климата до 2050 г. В ход е и действие за проучване на полезните взаимодействия между кръговата икономика и устойчивата биоикономика.

Оптимизираното използване на материалите значително намалява **зависимостта от вносни материали.** В ЕС около 23 % от материалите се внасят[50], най-вече изкопаеми горивни материали, включително пластмаси (71 % от вноса) и суровини от критично значение (като кобалт и силиций), които са нужни за екологичния и цифровия преход[51].

Финансирането на екологичния преход изисква силни партньорства с държавите членки и предприятията, насочвани от бенчмарковете на ЕС и от **добре насочени инвестиции**, като таксономията на ЕС представлява основна отправна точка за мобилизиране и насочване на устойчивите финанси. Допълнителното използване на **пазарни инструменти** и на **екологосъобразни обществени поръчки** на равнището на ЕС и на национално равнище би могло да помогне за превръщането на устойчивите продукти в норма.

Постепенно се формират **разбиране и дневен ред за кръговата икономика, които се споделят от целия свят**. Тъй като използването на **многостранен механизъм би ускорило глобалния преход,** ЕС ще продължи да подкрепя цялостния подход на ООН за устойчиво потребление и производство.

2.4 Нулево замърсяване за постигане на нетоксична околна среда

Замърсяването е сред основните причини за психичните и физическите заболявания и също така води до преждевременна смърт. То застрашава благоденствието и здравето на хората и поражда икономически разходи за обществото. Освен това то е сред петте основни движещи сили за загуба на биологично разнообразие, като намалява

[50] Набор от данни на Евростат (cei_gsr030).
[51] Набор от данни на Евростат (cei_gsr020).

способността на екосистемите да осигуряват услуги като улавяне на въглерод и обеззаразяване.

Положени са основите за постигане на целите за 2030 г. във връзка с **нулевото замърсяване**, но постигането им изисква осъществяването на постоянен напредък в широк набор от области — от замърсяването на въздуха, където напредъкът е окуражителен, до замърсяването на водите, морската среда и почвите, където са необходими допълнителни действия. От най-новите прогнози на ЕАОС[52] е видно, че ЕС е напът да постигне своята цел за 2030 г. във връзка с **намаляването на случаите на преждевременна смърт** поради фини прахови частици с 55 %, но не и целта за 2030 г., свързана с намаляване на **експозицията на шум** от транспорта с 30 %. Изключително предизвикателство ще представлява постигането на целта за намаляване на загубите на хранителни вещества в подземните води с поне 50 %. Пластмасовите отпадъци в морето също остават основен и многостранен проблем.

През 2021 г. в ЕС бяха отчетени 253 000 случая на преждевременна смърт, дължащи се фини прахови частици, което представлява спад с 41 % спрямо 2005 г.[53] В периода 2016—2019 г.[54] 14,1 % от станциите за подземни води в ЕС са били замърсени с нитрати, като средната годишна концентрация надхвърля прага от 50 mg NO/l и е с почти цял процентен пункт повече в сравнение с предходния период.

Около две трети от земеделските почви на територията на ЕС са засегнати от ерозия, загуба на органичен въглерод, наднормено съдържание на хранителни вещества (азот), уплътняване или вторично засоляване[55]. Като цяло, макар че продажбите на пестициди не намаляват, рискът във връзка с тяхното използване се понижава, а продажбите на по-опасните пестициди (кандидати за замяна) постепенно намаляват[56].

По отношение на целта за нулево замърсяване за постигане на нетоксична околна среда **бе осъществен преход от справяне с точковите източници на замърсяване към системен подход по отношение на натиска върху околната среда**, който включва ясни връзки към промишлеността и останалите сектори на икономиката.

За първи път ЕС разполага с **интегриран и всеобхватен план за действие за нулево замърсяване**[57] **за намаляване на замърсяването на въздуха, водата и почвата** до нива, които вече не се считат за вредни за здравето и за природните екосистеми.

Към настоящия момент повечето от водещите инициативи и действия (над 75 %), обявени в плана за действие за нулево замърсяване, са приключени или са в напреднал

[52] ЕАОС 07 — Показател за случаите на преждевременна смърт поради експозиция на фини прахови частици в Европа — Европейска агенция за околна среда (europa.eu) и COM(2022) 674.

[53] ЕАОС: 07 — Показател за случаите на преждевременна смърт поради експозиция на фини прахови частици в Европа — Европейска агенция за околна среда (europa.eu).

[54] COM(2021) 1000 final.

[55] COM(2023)416 final.

[56] Източник: Статистика | Евростат (europa.eu); тенденции в ЕС — Европейска комисия (europa.eu).

[57] COM(2021) 400 final.

етап на изпълнение[58]. Законодателството на ЕС бе преразгледано с цел да се **повиши амбицията** чрез **разширяване на обхвата му, така че бъдат обхванати повече замърсяващи дейности**, като например преразгледаното законодателство **за управление на емисиите от промишлеността** [59] и за **пречистване на градските отпадъчни води**[60], или с цел да се **адаптират правилата на ЕС** относно качеството на въздуха[61] и замърсителите на водите[62] **до нивата, които се препоръчват от науката.** За първи път **почвите** [63] ще бъдат обхванати от подобно ниво на защита като останалите екосистеми съгласно предложението на Комисията за законодателен акт за мониторинг на почвите.

Стратегията за устойчивост в областта на химикалите[64], която допълва плана за действие за нулево замърсяване, установява ясна йерархия, съгласно която **предотвратяването на замърсяването** следва винаги да е приоритет. За тази цел бе приета препоръка, чиято цел е химикалите да станат **безопасни и устойчиви още при проектирането**, а преразгледаният **Регламент относно класифицирането, етикетирането и опаковането**[65] ще направи етикетирането на опасни химикали по-ясно, включително при онлайн продажби. Комисията предложи да опрости процесите, свързани с химикали, за да се изпълни ангажиментът **„едно вещество — една оценка“**, поет в рамките на Зеления пакт[66]. Тя също така предложи да преразгледа **Регламента относно живака**[67] с цел да се ограничат още повече последните останали употреби на живак в ЕС: през февруари 2023 г. Съветът и Европейският парламент постигнаха временно политическо споразумение[68].

Съгласуваността на политиката бе подобрена чрез включване на действия за предотвратяване и намаляване на замърсяването в останалите стратегии по Зеления пакт и чрез подобряване на **благоприятстващата рамка.** Най-новите допълнения на таксономията на ЕС, приложими от началото на 2024 г., включват дейности за предотвратяване, контрол и намаляване на замърсяването чрез устойчиви инвестиции във водите в съчетание с други дейности, насочени към свързаните с околната среда цели на Регламента за таксономията[69]. С инструментите за финансиране от ЕС се подпомагат действия за нулево замърсяване в множество области. Включването на изменението на климата в многогодишния бюджет на ЕС и в плановете за възстановяване и устойчивост спомогна за увеличаване на подкрепата за мерки за

[58] Проследяване на действията към нулево замърсяване.
[59] COM/2022/156 final/3.
[60] COM(2022) 541 final.
[61] COM/2022/542 final.
[62] COM(2022) 540.
[63] COM(2023) 416 final.
[64] COM(2020) 667 final.
[65] COM(2022) 748 final.
[66] Това е свързано с три законодателни предложения относно потоците от данни за химикалите (COM(2023) 779), относно преразпределянето на работата във връзка с химикалите сред агенциите на ЕС (COM(2023) 783), както и за изменение на Директивата относно ограничението на опасни вещества в електрическото и електронното оборудване (COM(2023) 781).
[67] COM(2023) 395 final.
[68] Съобщение за медиите
[69] Делегиран регламент (ЕС) 2023/2486 на Комисията.

подобряване на качеството на въздуха. С цел да подобри **базата от знания** Комисията представи първия доклад относно мониторинга и перспективите за нулево замърсяване и свързаните с това дейности за научни изследвания и иновации в рамките на „Хоризонт Европа“.

Бързото **изпълнение на съществуващите или предложените мерки** на местно, национално, трансгранично или световно равнище е от ключово значение за постигането на целите за 2030 г. Целта за нулево замърсяване може да бъде постигната единствено във връзка с целите на ЕС за постигане на неутралност по отношение на климата, опазване на биологичното разнообразие и осъществяване на прехода към чиста кръгова икономика. Включването на нулевото замърсяване в останалите области на политиката също е важно. Демонстрирането на връзките между **замърсяването, здравето на хората и неравенствата** е от решаващо значение, за да се изгради обществена подкрепа за политическите отговори за справяне с причините за замърсяването. Изключително важно е да се прилага **принципът „замърсителят плаща“** в други политики, насочени към конкретни сектори, така че да се следват справедливи и ефективни политики, основани на опита от добре работещите мерки, като например неотдавнашната промяна за включване на разширената отговорност на производителя в преразгледаната Директива за пречистването на градските отпадъчни води[70].

Ефективното прилагане на законите налага допълнително **интегриране на анализа на данни** между данните за околната среда и тези за общественото здраве, както и интегрирана и географски позиционирана визуализация на въздействията от замърсяването[71]. Те следва да бъдат съчетани с благоприятстващи действия, по-специално инвестиции и ценови сигнали, както и действия за насърчаване на уменията, научните изследвания, иновациите и цифровизацията, насочени към решения за нулево замърсяване. Водещите инициативи в плана за действие за нулево замърсяване, по-специално свързаните с градските и регионалните политики, вече започнаха да интегрират анализите на данни, като те могат да бъдат доразвити. Комисията заедно с ЕАОС ще положи усилия за по-добро споделяне и използване на най-новите налични данни в следващия доклад относно мониторинга и перспективите за **нулево замърсяване**, който се очаква да бъде публикуван до края на 2024 г.

2.5 Опазване, поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие

Продължаващата загуба на природни активи и на биологично разнообразие поражда сериозни рискове за екосистемните услуги, от които зависим всички ние. Природата ни осигурява храна, чиста вода, помага за предотвратяването на наводнения, пречиства въздуха, опрашва растенията, съхранява въглероден диоксид и ни помага да се адаптираме към променящия се климат.

[70] COM(2022) 541 final.
[71] Включително услугите на „Коперник“.

Първата оценка на екосистемите в ЕС[72] разкри, че екосистемите в Европа са подложени на непрестанен натиск от интензивното земеползване и използване на морето, изменението на климата, замърсяването, прекомерната експлоатация и инвазивните чуждоземни видове. Постигнат бе известен напредък за определянето на защитени територии за сухоземни и морски защитени територии. Нивото на свързаност на горите не се е повишило и популациите на обикновените видове птици в ЕС продължават да намаляват. Докато популациите на горските птици са се увеличили, популациите на птиците, живеещи върху земеделски земи, продължават да намаляват с драстични темпове.

В **Стратегията на ЕС за биологичното разнообразие за 2030 г.**[73] се определят амбициозни цели за 2030 г. за **опазване и възстановяване на природата.** В нея си призовава за действия за справяне с петте основни движещи сили за загубата на биологично разнообразие: промените в земеползването и използването на морето, прекомерната експлоатация, изменението на климата, замърсяването и инвазивните чуждоземни видове.

В **Закона за възстановяване на природата** се определят цели за възстановяване на деградиралите екосистеми и обръщане на тенденцията на загуба на биологично разнообразие. ЕС прие стратегии относно **почвите** и **горите**, а понастоящем се водят преговори по две законодателни предложения за повишаване на **устойчивостта** на тези ключови екосистеми[74]. Стартирани бяха допълнителни мерки за защита на **опрашителите**[75]. Комисията предприе действия за намаляване на натиска от замърсяването върху биологичното разнообразие, по-специално в рамките на стратегията на ЕС за устойчивост в областта на химикалите и плана за действие за нулево замърсяване, с нови инициативи за пречистването на градските отпадъчни води и емисиите от промишлеността[76].

Напредък бе постигнат и по отношение на **включването** на целите за биологично разнообразие в свързаните политики на ЕС, по-специално в политиката за горското стопанство и селското стопанство, посредством **стратегията за адаптация към изменението на климата, плана за действие на ЕС относно биологичното производство**[77] и **стратегията „От фермата до трапезата“,** в политиката за рибното стопанство посредством **плана за действие за морските екосистеми**[78] и в сектора на енергетиката (например посредством оценки на въздействието върху околната среда за енергийната инфраструктура и повишени цели за енергия от възобновяеми източници). Включването вече е по-успешно в търговията, международното сътрудничество,

[72] https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC123783
[73] COM(2020) 380 final.
[74] COM(2023) 416 final и COM(2023) 728 final.
[75] COM(2023) 35 final.
[76] COM(2022) 156 final/2, COM(2022) 541 final.
[77] COM(2021) 141 final/2.
[78] COM(2023) 102 final.

потреблението и производството, намаляването на замърсяването (по-специално хранителните вещества) и здравето.

Природосъобразните решения все по-често се интегрират в останалите политики и се внедряват в практиката, например мерки за поглъщане на въглерод (вж. раздел 2.1) и за намаляване на риска от наводнения. Тъй като изменението на климата и замърсяването на въздуха са две от основните движещи сили за загубата на биологично разнообразие, **замяната на производството на енергия от изкопаеми горива с производство на енергия от възобновяеми източници** може да допринесе за цялостната защита на биологичното разнообразие.

Пълното и бързо прилагане на законодателната уредба на ЕС е приоритет, включително настоящото законодателство относно птиците, местообитанията, инвазивните чуждоземни видове, водите, Рамковата директива за морска стратегия и Закона за възстановяване на природата. След като предложените нови законодателни актове за мониторинг на почвите или горите се превърнат в закони на ЕС, те ще допринесат за обръщане на отрицателните тенденции. Приемането и ефективното изпълнение на национални хоризонтални стратегии или планове за действие за биологичното разнообразие от всички държави членки представлява изключително важна стъпка за постигането на целите в областта на биологичното разнообразие.

Стартираният неотдавна стратегически диалог относно бъдещето на селското стопанство ще допринесе за размисъла как да се подпомогнат сигурното препитание, намаляването на административната тежест и гарантирането на конкурентоспособно и устойчиво производство на храни в бъдеще[79]. Предприятията и финансовият сектор все по-често отчитат зависимостта на икономиката от природата и биологичното разнообразие и нейното въздействие върху тях, както и свързаните с това стопански и финансови рискове от загубата на биологично разнообразие. Европейската централна банка и националните централни банки вече считат, че оценките на риска, свързан с влошаването на състоянието на природата и със загубата на биологично разнообразие, попадат изцяло в техните правомощия, тъй като повечето дружества зависят в голяма степен от екосистемните услуги[80] като чиста вода, опрашване и регулиране на климата. Допълнителното усъвършенстване на отчитането на природния капитал следва да подобри процеса по интегриране в политиката и в инвестиционните решения на множеството ценни аспекти, които осигурява природата.

Многогодишният бюджет на ЕС за периода 2021—2027 г. за първи път включва **цели за финансиране на биологичното разнообразие** (вж. раздел 3.2). Изчисленията във връзка с националните ангажименти сочат, че ЕС е в добра позиция да постигне целта от 7,5 % за финансиране на биологичното разнообразие, определена за 2024 г. Възможно е обаче да не бъде постигната целта от 10 % за финансиране на биологичното

[79] Стратегически диалог относно бъдещето на селското стопанство в ЕС — Европейска комисия (europa.eu).

[80] Мрежата за екологизиране на финансовата система (МЕФС) отчита, че свързаните с природата рискове биха могли да доведат до значителни макроикономически и финансови последици; COM(2023) 376 final.

разнообразие, определена за 2026 и 2027 г. **Необходими са повече инвестиции, насочени към природата**, от източници както от публичния, така и от частния сектор, включително стимули за благоприятни за природата въздействия като възстановяване на природата, природосъобразни решения и устойчиви практики за управление по отношение, наред с други неща, на сухоземните, горските, сладководните и морските екосистеми.

На **международно равнище глобалната рамка за биологичното разнообразие Кунмин–Монреал** (ГРБР) осигурява всеобхватен набор от амбициозни цели и действия за преустановяване на загубата на биологично разнообразие. Комисията подготвя представянето на целите на ЕС за изпълнение на ГРБР, които ще обхванат ангажиментите, поети в съществуващи и предложени законодателни актове и политики. В представянето също така ще бъде посочена степента на съгласуваност между целите на ЕС и тези на ГРБР.

Оценката на Комисията за степента на **съгласуваност на ЕС с глобалната рамка за биологичното разнообразие сочи,** че настоящите инициативи на политиката и предложеното неотдавна законодателство (в очакване на приемането им) обхващат повечето от целите. Понастоящем се работи и по завършването на надеждна рамка за мониторинг, с която да се проследява напредъкът по всички цели, да се подобрят съществуващите потоци от данни и да се разработят модели и сценарии, които да залегнат в основата на работата за разработване на варианти и мерки на политиката за периода след 2030 г.

Програмата на ЕС за **международно управление на океаните** отразява ангажимента за амбициозен набор от цели за морското биологично разнообразие. Успешното сключване на **споразумението за опазването и устойчивото използване на морското биологично разнообразие в зоните, разположени извън националните юрисдикции,** представлява огромно постижение за премахването на замърсяването в открито море и за възстановяването на морските организми в световния океан. Комисията пое ангажимент за **удвояване на международното финансиране за биологичното разнообразие** като принос към целта от 20 милиарда щатски долара до 2025 г. Целта от 30 милиарда щатски долара до 2030 г. ще изисква повече ресурси и усилия, включително на световно равнище.

2.6 Намаляване на натиска от замърсяването и потреблението върху околната среда и климата

ЕС се насочи към **дълбока трансформация** на своите модели на потребление и производство, като се основава на неутрална по отношение на климата кръгова икономика с ефективно използване на ресурсите, устойчива на сътресения в предлагането, като по този начин укрепва своята конкурентоспособност и стратегическа автономност.

Отпечатъкът на потреблението на ЕС надхвърли пределите на планетата и нарасна с 4 % между 2010 и 2021 г. Основната причина за това са настоящите модели на

потребление в областта на **храните, жилищното настаняване и транспорта**[81]. Почти една трета от територията на ЕС е засегната от **недостиг на вода**[82], като това е една от най-големите заплахи за обществото. Натискът върху **усвояването на земя**[83] не отслабва.

Потреблението на енергия е намаляло благодарение на енергийната ефективност[84], а **възобновяемите енергийни** източници са се увеличили повече от два пъти през последните 17 години[85]. **Използването на вторични суровини** от страна на промишлеността леко се е увеличило, а емисиите ѝ на парникови газове леко са намалели. В селското стопанство постепенно се осъществява преход към **биологично земеделие**, но секторът продължава да отделя значителни количества парникови газове и емисии на замърсители на въздуха. Продажбите на **антимикробна средства** за селскостопанските животни в ЕС са се понижили, но обемът на **хранителните отпадъци** не намалява. В сферата на транспорта делът на **обществения транспорт** (автобуси и влакове) се понижи през 2020 г. поради пандемията от COVID-19, но понастоящем се възстановява, а делът на превозните средства с нулеви емисии нарасна значително през последните пет години.

Понастоящем ЕС разполага с **интегрирани стратегии за ключови производствени системи с цел насърчаване на системна промяна**: Енергийния съюз, промишления план на Зеления пакт, стратегията за интелигентна и устойчива мобилност, вълната на саниране, стратегията за биоикономиката и стратегията „От фермата до трапезата“ (за подробности вж. придружаващия работен документ на службите на Комисията). В стратегията за дългосрочна конкурентоспособност на ЕС[86] се подчертава, че се намираме в преломен момент да осъществим двойния екологичен и цифров преход и да останем привлекателно място за бизнес.

Стратегиите на ЕС в областта на климата и околната среда, като например плана за действие за нулево замърсяване и кръговата икономика, включват **мерки в ключови сектори за постигане на целите**. Същото важи и за пакета „Подготвени за цел 55“, който също включва мерки за справяне с промените в земеползването. Инициативите на ЕС за възстановяване на природата и почвите включват амбициозни мерки за обратно **усвояване на земя** и за подобряване на възможностите на земята да осъществява ценни екологични функции (например съхранение на въглерод и защита на земята от наводнения, предотвратяване на наводнения, опрашване). Таксономията на ЕС осигурява стимули за разпределяне на частния капитал за постигане на тези цели. В допълнение европейският семестър осигурява насоки за реформите и инвестициите,

[81] https://eplca.jrc.ec.europa.eu/ConsumptionFootprintPlatform.html

[82] Източник: ЕАОС, https://www.eea.europa.eu/publications/european-union-8th-environment-action-programme/indicators/24-water-scarcity-conditions-in/view.

[83] Източник: ЕАОС, https://www.eea.europa.eu/publications/european-union-8th-environment-action-programme/indicators/23-land-take-net-land/view.

[84] Включително Регламент (ЕС) 2022/1369 на Съвета относно координирани мерки за намаляване на търсенето на газ.

[85] Набор от данни на Евростат (nrg_cb).

[86] COM(2023) 168 final.

които трябва да се предприемат от държавите членки, за да се постигнат целите на ЕС за устойчивост на околната среда.

Водата е изключително важен ресурс, който вече е подложен на натиск в много части на Европа поради неправилно от структурна гледна точка управление, неустойчиво земеползване, хидроморфологични промени и замърсяване. Изменението на климата обостря този натиск и увеличава свързаните с водата рискове под формата на по-дълготрайни или по-чести суши или стихийни валежи, както е подчертано в Съобщението относно климатичните рискове. Защитата и възстановяването на водния цикъл, насърчаването на икономика на ЕС с интелигентен подход към водите и опазването на достъпа до чиста прясна вода за всички са от решаващо значение, за да се гарантира, че изграждаме Европа с устойчиви водни ресурси.

Според изчисленията пълното прилагане на **подходите на кръговата икономика към допълнителни промишлени сектори**, по-специално тези на стоманата, цимента, пластмасата и алуминия, би могло да намали емисиите на парникови газове в световен мащаб от ключови материали на промишлеността с 40 % до 2050 г. Особено важно е да се увеличат поглъщанията на въглерод в тези сектори с трудно намаляване на емисиите, включително естествените поглътители на въглерод, за да се постигне неутралност по отношение на климата. Фондът за иновации по линия на СТЕ на ЕС и актуализирането на Директивата относно емисиите от промишлеността (ДЕП)[87] ще спомогнат за екологичната трансформация на промишлеността в ЕС и ще подкрепят иновациите. Същевременно с преразгледаната Директива за енергията от възобновяеми източници[88] бяха затегнати **критериите за устойчивост на биоенергията**, включително забранените зони, от които не може да се добива горскостопанска биомаса.

Строителството, сградите и инфраструктурата продължават да бъдат секторите в ЕС с най-интензивно използване на енергия и материали, както и движеща сила за усвояването на земя и запечатването на почвите. В доклада за състоянието на енергийния съюз за 2023 г. се заключава, че в сградния **сектор трябва да се ускори в значителна степен** преходът към устойчиви практики. Използването на материали за сградите потенциално би могло да се понижи с 30 %,ако те се използват по-ефикасно, по-специално чрез **удължаване на жизнения цикъл на съществуващите сгради** и чрез намаляване на търсенето на нови сгради. Социалният фонд за климата[89] подпомага **саниране на жилища**, с което се осигуряват печеливши за всички страни възможности за постигане на целите в областта на климата, социалната сфера и енергетиката, като се обръща особено внимание на най-уязвимите групи.

От ключово значение в **хранителната промишленост** ще бъде **подпомагането на земеделските стопани, рибарите и горските стопани**, за да постигнат заедно амбициозните цели. Иновативните инструменти за финансиране, като например подходите за улавяне на въглероден диоксид в земеделието и за земеделие, насочено към биологичното разнообразие, могат да осигурят **печеливши за всички страни решения**,

[87] Директива (ЕС) 2010/75.
[88] Директива (ЕС) 2023/2413.
[89] Регламент (ЕС) 2023/955.

като възнаградят земеделските стопани за запазването или повишаването на качеството на почвите и тяхното плодородие, както и качеството на водите и тяхното наличие. Предложените правно обвързващи цели за хранителните отпадъци до 2030 г.[90] са проектирани да спомогнат да се намали въздействието върху околната среда и климата. Рамката на политиката на ЕС в областта на научните изследвания и иновациите оказва значителна подкрепа за прехода към устойчиви, здравословни и приобщаващи продоволствени системи.

ЕС трябва да подобри мониторинга и да сведе до минимум потенциално отрицателното въздействие върху околната среда, свързано с търговията. През 2021 г. ЕС въведе правила относно **износа, вноса и превоза в рамките на ЕС на пластмасови отпадъци,** въз основа на Базелската конвенция. Износът на пластмасови отпадъци от ЕС към държави извън ОИСР е спаднал от около 1 милион тона през 2020 г. на около 0,5 милиона тона през 2022 г. ЕС направи още една ключова стъпка в тази посока с приетия наскоро Регламент относно превозите на отпадъци[91]. Оценката на Регламента за предварително обосновано съгласие[92], която е ход понастоящем, ще помогне да се изготвят мерки, за да се гарантира, че опасните химикали, забранени в Европейския съюз, не се произвеждат с цел износ.

3. НАПРЕДЪК ПО ОПРЕДЕЛЕНИ БЛАГОПРИЯТСТВАЩИ УСЛОВИЯ

Като част от междинния преглед Комисията извърши анализ на напредъка във връзка с използването на благоприятстващите условия, групирани въз основа на ключовите предизвикателства. Придружаващият работен документ на службите на Комисията съдържа повече подробности относно останалите благоприятстващи условия, посочени в Осмата програма за действие за околната среда.

3.1 Прилагане, спазване и върховенство на закона в областта на околната среда

Ефективното прилагане на съществуващото законодателство е ключът за пораждането на въздействие по места, особено за амбициозните мерки, приети в законодателната рамка на Зеления пакт. Цялостното прилагане на европейското законодателство в областта на околната среда може да доведе до икономии в размер на 55 милиарда евро годишно за икономиката на Съюза в резултат на намалени разходи за здравеопазване и по-малко преки разходи за околната среда[93]. Прегледът на изпълнението на политиките в областта на околната среда за 2022 г. потвърди, че в някои области е постигнат добър напредък, но той все още не е достатъчен. 20 % от всички дела за установяване на нарушение, образувани от Комисията, продължават да

[90] COM(2023) 420 final.
[91] https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0087_BG.html
[92] Регламент (ЕС) № 649/2012, L 201/60.
[93] Проучване „Разходите, свързани с неприлагането на законодателството на ЕС в областта на околната среда“ — Служба за публикации на Европейския съюз (europa.eu).

се отнасят до политиката в областта на околната среда. **Спазването на върховенството на закона** е и въпрос на обществено доверие в политическия процес. Преразгледаният Регламент относно Орхуската конвенция за достъп до правосъдие[94] подобрява общественото доверие, като укрепва надзора на гражданското общество по отношение на актовете на ЕС. Новоприетата Директива за престъпленията срещу околната среда[95] осигурява основата за наказателно преследване на нови престъпления срещу околната среда и за налагане на хармонизирани санкции, основани на общи критерии.

Преодоляването на пропуските в прилагането ще изисква значителни усилия чрез изграждането на по-голям **административен капацитет** и на по-надеждни **механизми за управление**. Нивото на спазване на индивидуалните и колективните права по въпроси в областта на околната среда в ЕС е неравномерно.

Продължава да е изключително важно да се работи с държавите членки за подобряване на ефективността и ефикасността на дейностите по прилагане[96]. Комисията ще продължи да предоставя техническа подкрепа на държавите членки, включително във връзка с изготвянето и осъществяването на реформи чрез Инструмента за техническа подкрепа.

3.2 Финансиране на прехода

Със Зеления пакт бе създаден **стимул за мобилизиране на финансови средства от публичния**[97] **и частния сектор** за осъществяване на прехода.

Многогодишният бюджет на ЕС за периода 2021—2027 г. е залегнал в основата на целите на Зеления пакт, по-специално чрез определянето на амбициозна цел от 30 % в областта на климата, която на този етап вероятно ще бъде надхвърлена (прогнозите са за 32,6 %). Освен това е определена цел от 37 % в областта на климата за Механизма за възстановяване и устойчивост, който е водещият инструмент съгласно Инструмента на Европейския съюз за възстановяване, като мобилизира допълнително финансиране в размер на над 42 % от общите инвестиции, предвидени за областта на климата и околната среда. По този начин бяха създадени значителни полезни взаимодействия между инвестициите в кръговата икономика, насочени към климата и биологичното разнообразие, и инвестициите в биологичното разнообразие, насочени към адаптиране към изменението на климата или нулево замърсяване.

Принципът **за ненанасяне на значителни вреди** е изключително важен, за да се гарантира, че инвестициите на ЕС са подготвени за бъдещето. Комисията публикува насоки как да се прилага този принцип към Механизма за възстановяване и устойчивост и понастоящем работи по създаването на съгласуван подход за прилагането му към

[94] Регламент (ЕС) 2021/1767.
[95] COM(2021) 851 final.
[96] Вж. SWD(2023) 254 final за начина, по който Комисията осъществява мониторинг на прилагането на правото на ЕС.
[97] Публичното финансиране от държавите членки трябва да бъде в съответствие с правилата за държавна помощ, които се прилагат и към фондовете на ЕС със споделено управление.

други инструменти за финансиране от ЕС (като например Социалния фонд за климата, политиката на сближаване, програмата InvestEU) и към преразгледания Финансов регламент[98], както и за да направи този принцип приложим към целия бюджет на ЕС.

Прозрачността, създадена от рамката на ЕС за финансиране за устойчиво развитие, включително таксономията на ЕС, помогна **за преразпределянето на потоците от частни капитали**, както и **за намаляването на капиталовите разходи** за устойчиви дейности и инвестиции. Допълнителното включване с цел осведоменост за възможностите и за финансовите рискове от изменението на климата и влошаването на състоянието на природата[23] ще позволи на финансовите пазари да играят пълноценна роля за подпомагане на финансирането на прехода. Най-новите данни за въздействието на рамката на ЕС за финансиране за устойчиво развитие като цяло са обнадеждаващи[99] и се потвърждават например от **значителното увеличение на екосъобразните облигации**: от 0,6 % през 2014 г. на 8,9 % от всички облигации на ЕС през 2022 г. Продължават обаче да са необходими допълнителни действия, както е посочено в Съобщението относно целта за 2040 г.[100]

Налице е потенциал да се предприемат допълнителни действия за прилагане на принципа „замърсителят плаща“. Например Комисията предложи да включи принципа за разширена отговорност на производителя при преразглеждането на Директивата за пречистването на градските отпадъчни води. Освен това бяха поети нови ангажименти и бе изразен интерес във връзка с **пазарните инструменти**, по-специално на национално равнище, с цел насочване на инвестициите към екологични и свързани с климата цели.

Така би могло да се подпомогне обръщането на тенденцията за **спад в дела на екологичните данъци от общите приходи от данъци** (от 6,0 % през 2010 г. на 5,5 % през 2021 г.) поради политическите затруднения във връзка с осъществяването на промени в данъчната система и свързаните с това социални и икономически предизвикателства[101]. По-малко от 4 % от всички екологични данъци имат връзка със замърсяването и с използването на първични ресурси, а над 96 % са свързани с енергетиката и транспорта.

Европейският пакт насърчава по-широкото използване на **инструменти за екологосъобразно бюджетиране** с цел пренасочване на публичните инвестиции, потреблението и данъчното облагане към екологичните приоритети и премахването на вредните субсидии. Правилата за **екологосъобразни обществените поръчки** все по-често се поставят като задължително условие (например в рамките на неотдавнашните инициативи относно батериите, енергийните характеристики на сградите[102], строителните продукти[103] и устойчивите продукти). Въпреки тези усилия, субсидиите за изкопаеми горива на практика са останали непроменени в размер на около 56 милиарда

[98] Регламент (ЕС) 2022/2434.
[99] Вж. например доклада на Платформата за финансиране за устойчиво развитие относно сборник с пазарни практики — Европейска комисия (europa.eu).
[100] COM(2024) 63 final.
[101] Набор от данни на Евростат (ten00141).
[102] COM(2021) 802 final.
[103] COM(2022) 144 final.

евро (цени от 2022 г.) през периода 2015—2021 г., като почти половината от тях се използват за субсидиране на нефт и над една четвърт — за субсидиране на природен газ.

Субсидиите на изкопаеми горива са се увеличили с почти 120 % между 2021 и 2022 г. в отговор на кризата с цената на енергията. Съгласно Регламента относно управлението[104] държавите членки докладват за **всички енергийни субсидии**. Комисията също така разработва методика за докладване на вредни за околната среда субсидии, различни от енергийните субсидии.

Определянето на цени на въглеродните емисии, например чрез СТЕ на ЕС, води до намаляване на емисиите. То генерира приходи за държавите членки с цел справяне с изменението на климата и подпомагане на иновациите в промишлеността и на домакинствата за справедлив преход. В първите три кръга по Иновационния фонд по линия на СТЕ на ЕС бяха отпуснати 6,5 милиарда евро за около 100 пилотни проекта и демонстрационни инсталации за иновативни технологии с ниски въглеродни емисии.

Макар че нивото на екосъобразните инвестиции от публичния и частния сектор се увеличи съществено, **продължава да е налице значителен недостиг на инвестиции в околната среда в целия ЕС** в размер на между 95 и 145 милиарда евро годишно до 2030 г.[105]

3.3 Управление за интегрирано създаване на политики

Съществува широк набор от **амбициозни инициативи на ЕС за управление, с които се насърчават интегрираните решения** за предизвикателствата пред държавите членки в социалната сфера и в областта на околната среда и климата. Като пример може да се изтъкне интегрирането на кръговостта в националните планове в областта на енергетиката и климата и в стратегията за конкурентоспособност на ЕС, като се гарантира внедряването на природосъобразни решения в националните стратегии за адаптиране към изменението на климата, плановете за екологизиране на градовете, включително застроената среда, екосъобразната инфраструктура и стратегиите/плановете за земеползване.

Целите за устойчиво развитие и информационното табло на ЕС за издръжливостта вече са вградени в годишния цикъл на рамката на ЕС за макроикономическо управление — **европейския семестър.** Той е структуриран въз основа на **рамката за конкурентоспособна устойчивост,** която обхваща прехода в ключови отрасли (енергетиката, мобилността, хранително-вкусовата промишленост, застроената среда) към модели на кръговата икономика и към въглеродна неутралност. Освен това той обхваща опазването на природата, устойчивостта на водите, недостига на инвестиции в околната среда, социалните и свързаните със заетостта аспекти на справедливия и приобщаващ преход, постепенното преустановяване на вредните за околната среда

[104] Регламент (ЕС) 2018/1999.

[105] При условие че съответните базови инвестиции, т.е. в енергетиката, транспорта, промишлеността или селското стопанство, бъдат осъществени и доведат до необходимите съпътстващи ползи за околната среда.

субсидии и прилагането на принципа „замърсителят плаща“, включително данъците. Това е отразено в специфичните за всяка държава препоръки за 2023 г., в които се поставя значителен акцент върху екологичния преход, по-специално енергийния преход и зелените умения, както и промишлената и застроената среда за повечето държави членки. Акцентирането върху останалите приоритети в областта на околната среда също може да се засили допълнително.

3.4 Устойчиви бизнес модели за издръжлива икономика

Здравословните екосистеми формират основата на нашата икономика. **Предприятията зависят в голяма степен от природните ресурси**: 72 % от 4,2-та милиона дружества в еврозоната са силно зависими от поне една свързана с природата услуга като опрашване, чиста вода, здрава почва или дървен материал[106].

Очаква се въвеждането на законодателството, свързано със Зеления пакт, да **повиши заетостта и брутната добавена стойност в секторите на екологосъобразната икономика,** като по този начин стимулира конкурентоспособността на ЕС. Тези сектори демонстрираха значителна устойчивост по време на поредица от кризи, като резултатите им бяха по-добри от тези на икономиката в по-широк план. Екологосъобразната икономика обаче все още представлява по-малко от 3 % от икономиката в ЕС[107].

Приносът и ценността на природата като цяло все още се пренебрегва в твърде много стопански и инвестиционни решения. За да се преодолее този проблем, ще бъдат необходими силни партньорства с бизнеса, в основата на които трябва да залегнат ключовите бенчмаркове, определени съгласно правилата на ЕС. Неотдавнашната инициатива за „твърденията за екологосъобразност“ е насочена към справяне с риска от заблуждаващи твърдения за екосъобразност, който може да бъде преодолян чрез използване на стандартизирани методики. **Директивата относно отчитането на предприятията във връзка с устойчивостта** (ДОПУ)[108] и предложението за **Директива относно дължима грижа на дружествата във връзка с устойчивостта**[109] подкрепят отговорното корпоративно поведение по цялата дължина на веригите за създаване на стойност и предотвратяват, смекчават и спомагат за преодоляването на неблагоприятните въздействия в социалната сфера и в областта на климата и околната среда, породени от стопанските дейности на дружествата както от ЕС, така и извън ЕС, които осъществяват дейност в ЕС. Повишеното възприемане на **нови корпоративни методики за счетоводно управление на природния капитал** би осигурило ценни данни за оповестяването на информация от дружествата, например съгласно ДОПУ. Необходими са допълнителни действия, за да се помогне на дружествата да изпълняват своите задължения за докладване.

[106] COM(2023) 376 final.
[107] Набор от данни на Евростат (env_ac_egss2).
[108] Директива (ЕС) 2022/2464.
[109] COM(2022) 71 final.

Подобряването на достъпа до финансиране за новосъздадените и за разрастващите се предприятия в ЕС, насърчаването на научните изследвания и иновациите, **придобиването на умения и осигуряването на необходимите суровини от критично значение** са еднакво важни за подпомагането на устойчивите бизнес модели.

3.5 Справедлив преход и екологична справедливост

Въздействието, което оказват влошаването на състоянието на околната среда и замърсяването върху гражданите на ЕС, не е равномерно разпределено в рамките на държавите — членки на ЕС, и между тях. **Уязвимите групи** — независимо дали са уязвими поради социално-икономически причини, здравословно състояние, възраст, пол или защото са част от малцинство **— са засегнати непропорционално** от изменението на климата, екологичните опасности и свързаните с тях рискове за здравето и промени на пазара на труда. Това **отслабва социалното сближаване**, като подронва доверието в правителствата, а оттам и жизнеспособността на прехода.

Програмата за справедлив преход на ЕС има за цел да се постигне преход, който е от полза за всички. Механизмът за справедлив преход представлява фонд за подпомагане на работниците и гражданите, които живеят в най-засегнатите от прехода региони (финансовите средства във фонда са най-малко 100 милиарда евро). Системата за търговия с емисии (СТЕ) намалява емисиите и генерира приходи за държавите членки с цел справяне с изменението на климата. Финансираният по линия на СТЕ **Социален фонд за климата** ще мобилизира 87 милиарда евро в подкрепа на уязвимите домакинства, ползвателите на транспорт и микропредприятията. От първата оценка[110] на изпълнението на Препоръката на Съвета относно гарантирането на справедлив преход към неутралност по отношение на климата[111] е видно, че държавите членки започват да изпълняват мерки за справедлив преход, като са налице значителни разлики между държавите и има възможности за подобрение.

Европейската стратегия за **равенство между половете** за периода 2020—2025 г. и Механизмът за възстановяване и устойчивост са насочени към преодоляване на неравнопоставеността между половете и интерсекционалната неравнопоставеност в този процес[112]. **Европейската програма за умения** подпомага достъпа на учещите от всички възрасти и на работниците до образование, обучение и учене през целия живот.

Доказателствената база за пресечната точка между околната среда и социалната сфера все още остава до голяма степен недоразвита, с малко на брой изключения. **Неравенствата, свързани с качеството на въздуха,** не са се подобрили в периода 2007—2020 г. В най-бедните региони (с най-ниските 20 % от БВП на глава от

[110] Основни послания на Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила относно изпълнението на препоръката на Съвета относно гарантирането на справедлив преход към неутралност по отношение на климата pdf (europa.eu)..

[111] Препоръка на Съвета от 16 юни 2022 г. относно гарантирането на справедлив преход към неутралност по отношение на климата 2022/C 243/04.

[112] Вж. индекса за равенството между половете за 2023 г. на Европейския институт за равенство между половете за връзки между пола и околната среда.

населението) се отчитат нива на фините прахови частици, които постоянно са с около една трета по-високи от средните, а перспективите за бързо подобрение са слаби. Хората, изложени на риск от изпадане в бедност или социално изключване, разполагат с по-ограничен достъп до качествена питейна вода и до качествени санитарни условия[113].

Повишената осведоменост относно **потенциала на екологосъобразната икономика за създаване на работни места** би могла да увеличи обществената подкрепа. През 2021 г. 4,3 милиона души са били заети в кръговата икономика, което представлява увеличение с 11 % спрямо 2015 г.[114], докато свързаната с това добавена стойност се е увеличила с 27 %, като е достигнала около 299 милиарда евро[115]. Само в сектора за чиста вода, отпадъци и саниране са заети около 1 милион души, а инвестициите в чисти технологии стимулират създаването на допълнителни работни места.

Налице е повишаване на осведомеността за нуждата от защита на **уязвимите групи** (например съгласно предложената директива за качеството на въздуха и Директивата за пречистването на градските отпадъчни води) и от изпълнение на **Европейския стълб на социалните права** по отношение на достъпа до вода. Тези промени представляват възможност да се засилят действията за постигане на екологична справедливост. На световно равнище ЕС бе първият, който сключи партньорства за справедлив преход в областта на енергетиката с Южна Африка, Индонезия, Виетнам, Сенегал и Индия. Работната програма за справедлив преход, установена на 28-ата конференция на страните по РКООНИК (COP28), ще позволи обмен на информация относно пътищата за постигане на справедлив преход.

3.6 Връзка между околната среда и здравето

Налице е повишена осведоменост относно ролята на природата и на биологичното разнообразие за здравето и благоденствието на хората. От 2021 г. насам Европейската обсерватория за климата и здравето подкрепя сътрудничеството по отношение на начина, по който изменението на климата оказва въздействие върху здравето на хората, а атласът на ЕАОС за околната среда и здравето осигурява карти за визуализиране на въздействието върху околната среда.

Всеки десети случай на преждевременна смърт в Европа може да бъде свързан със замърсяването, което засяга в по-голяма степен уязвимите групи от населението и тези в неравностойно положение. Счита се, че свързаните с околната среда причини са в основата на **над четвърт милион смъртни случаи от рак** в Европа ежегодно, а замърсяването оказва особено вредно въздействие върху **малките деца**[116]. В Съобщението относно всеобхватен подход към психичното здраве[117] се подчертават

[113] Вж.: Европейска комисия, Достъп до основни услуги (Европейски стълб на социалните права): доказателства от държавите — членки на ЕС, окончателен обобщаващ доклад, 2023 г.
[114] Набор от данни на Евростат (cei_cie011).
[115] Набор от данни на Евростат (cei_cie012)
[116] COM(2021) 44 final.
[117] COM(2023) 398 final.

въздействието върху **психичното здраве** от експозицията на населението на замърсяване на въздуха или на токсични химикали и положителният ефект на чистата околна среда както върху физическото, така и върху психичното здраве.

Учените са все по-обезпокоени от потенциалното въздействие на **пластмасовите микрочастици** върху здравето на хората и предупреждават, че експозицията на химикали може да доведе до здравословни проблеми, свързани с **възпроизводството и развитието**, включително безплодие, спонтанен аборт, неправилно развитие на плода и ранен пубертет.

В **подхода „Едно здраве“** се признава, че общественото здраве и здравето на домашните и на дивите животни, растенията и на околната среда като цяло са взаимосвързани. Този подход е включен в инициативи на ЕС, като например стратегията „От фермата до трапезата“ и фармацевтичната стратегия, които включват действия за намаляване на цялостната употреба на антимикробни средства, включително при отглеждането на животни за селскостопански цели, за да се предотврати възникването на антимикробна резистентност.

На **световно равнище** ЕС беше сред първите поддръжници на подхода „Едно здраве“ в рамките на Конвенцията за биологичното разнообразие и Четиристранния алианс (ФАО, ЮНЕП, СЗО и СОЗЖ). С **декларацията на COP28 относно климата и здравето**[118] страните се ангажират да се справят със свързаните с климата въздействия върху здравето и да насърчават сътрудничеството в рамките на подхода „Едно здраве“.

3.7 Цифровизация

В Осмата програма за действие за околната среда се подчертава, че цифровизацията разполага с неизползван потенциал за ускоряване на прехода.

Изпълнението на **инициативата за пространство на данни за Зеления пакт** и преразглеждането на правилата за споделяне на геопространствени данни за околната среда („GreenData4All“) имат за цел да предоставят на разположение съответните данни за околната среда, за да се укрепи основаното на факти създаване и изпълнение на политики.

Конкретен пример представлява новият **цифров продуктов паспорт**, който е един от резултатите съгласно стратегията на ЕС „Европа, подготвена за цифровата ера“. Продуктовият паспорт ще спомогне за използването на по-малко материали и енергия, за намаляване на емисиите, за свеждане до минимум на отпадъците и дори за насърчаване на дематериализацията.

Необходими са допълнителни действия във връзка с цифровизацията, за да се **улеснят** държавите членки и предприятията при **докладването** относно климатичните и екологичните показатели.

[118] Фокусиране върху здравето в рамките на COP 28 (who.int).

Действията, насочени към цифровизацията, не само могат да помогнат на правителствата, но и да овластят членовете на обществеността да помагат при наблюдението на състоянието на околната среда. Оползотворяването на **пълния потенциал на съвременните възможности за събиране и анализ на данни** (включително чрез сателитите на „Коперник“) ще укрепи рамката за мониторинг и докладване съгласно Осмата програма за действие за околната среда. Използването на методи на **гражданската наука** може да повиши осведомеността, да окаже обществен натиск върху правителствата и да послужи при прогнозите в областта на околната среда.

Тъй като въздействието на цифровизацията върху околната среда нараства бързо, ще бъде изключително важно да се предприемат мерки за справяне с потенциалните **неблагоприятни ефекти за околната среда** (поради свързаното с това увеличение на използваната енергия и производството, потреблението и обезвреждането на електронни устройства).

3.8 Възприемане в световен мащаб

Движещите сили на **изменението на климата и загубата на биологично разнообразие са глобални, а много форми на замърсяване са трансгранични**. **ЕС не може да постигне своите цели в областта на климата и околната среда чрез самостоятелни действия**.

Зеленият пакт осигури нов тласък за глобалните действия на ЕС в областта на екологията и климата. **Дипломацията по линия на Зеления пакт** насърчи възприемането в световен мащаб на цели в областта на климата, енергетиката и околната среда, а след пандемията от COVID-19 — **и в устойчивостта при възстановяването на световната икономика**. ЕС постави началото на **зелени съюзи** с Япония, Норвегия и Канада, както и на **зелени партньорства** с Корея и Мароко. . ЕС задълбочи сътрудничеството си с донори, споделящи неговите принципи, и стартира партньорства за справедлив енергиен преход с Южна Африка, Виетнам, Индонезия и Сенегал, както и работата си с няколко други държави и регионални групи. На многостранно равнище приемането на **глобалната рамка за биологичното разнообразие Кунмин–Монреал** на 15-ата конференция (COP15) на страните по Конвенцията за биологичното разнообразие, както и приемането на **Договора за биологичното разнообразие на зоните, разположени извън националните юрисдикции** представляват основни крайъгълни камъни в международното сътрудничество. Постигнат бе напредък в рамките на **конференциите по изменението на климата COP27 и COP28** на ООН, включително по ангажиментите за глобален преглед с цел двукратно повишаване на енергийната ефективност и утрояване на капацитета за енергия от възобновяеми източници и по глобалния ангажимент за метана, който обхваща секторите на енергетиката, отпадъците и селското стопанство. Други важни постижения са Световната рамка на ООН относно химикалите, проведената през 2023 г. Конференция на ООН за водите и стартирането на преговорите по международен механизъм за преустановяване на замърсяването с пластмаси. Европейският зелен пакт също така доведе до приемането на ново законодателство на ЕС (относно обезлесяването, МКВЕГ и др.), като целта е да се изградят по-устойчиви

вериги на доставките и да се засили международната ангажираност по конкретни проблеми в световен план, включително в контекста на търговската политика на ЕС. От изготвения през 2023 г. първи **доброволен преглед в ЕС на изпълнението на Програмата до 2030 г. за устойчиво развитие** е видно, че ЕС е изцяло ангажиран да осъществи 17-те цели за устойчиво развитие (ЦУР) и е постигнал напредък по тях[119].

Предвид настоящите предизвикателства пред **многостранното сътрудничество** поради влошаващите се геополитически отношения, от ключово значение е да се **мобилизират трети държави** за постигане на споделените цели в областта на климата и околната среда. ЕС трябва да се осланя на своите дипломатически мрежи, политическо влияние, на експертния си опит в областта на технологиите, на предлагането на обучение и на финансовите си ресурси, за да **работи с правителствата и предприятията** и да помогне **да се изгради устойчивост в световен план**, за да се предотвратят нестабилността, продоволствената несигурност, разселването на населението и принудителната миграция и да се насърчи устойчивото развитие във всички негови измерения в световен план. Освен това е наложително да се **съфинансира справедливият преход на световно равнище.**

4. ИЗМЕРВАНЕ НА НАПРЕДЪКА

За да се оцени напредъкът и да се улесни стратегическата политическа комуникация на високо равнище, Комисията представи **рамката за мониторинг на Осмия план за действие за околната среда** след като проведе консултации със заинтересованите страни[120]. Рамката включва 28 водещи показателя, с които се осигурява стратегически подход за справяне със системната промяна по места в пълно съответствие със специфичните за съответните сектори инструменти за мониторинг в областта на климата и околната среда. Въз основа на избраните водещи показатели ЕАОС ще публикува **годишни мониторингови доклади**.

Както се изисква съгласно Осмата програма за действие за околната среда, рамката за мониторинг следва да остане постоянна, за да се гарантира отчетност. Тя беше приета през 2022 г. и водещите показатели в нея все още са пригодни за предназначението си. Независимо от това понастоящем се полагат усилия за подобряване на актуалните показатели и разработване на нови такива (вж. придружаващия работен документ на службите на Комисията), а в бъдеще може да бъде обмислено актуализиране на рамката за мониторинг.

През последните няколко години Комисията разработи няколко **нови хоризонтални рамки за мониторинг** с цел да измерва напредъка по отношение на системната промяна, включително напредъка по ЦУР и издръжливостта. При разработването на тези рамки Комисията използва показателите за климата и за околната среда от настоящите тематични рамки за мониторинг, включително рамката за мониторинг на Осмата

[119] COM(2023) 700 final.
[120] COM(2019) 640 final.

програма за действие за околната среда. Тези показатели се използват и в европейския семестър. В ход е работата по разработване на рамка **за измерване на напредъка „отвъд БВП“** към устойчиво и приобщаващо информационно табло за благосъстоянието.

5. ЗАКЛЮЧЕНИЯ

ЕС установи амбициозни дългосрочни цели, инициативи и рамкови законодателни актове съгласно Зеления пакт и в съответствие с Осмата програма за действие за околната среда. По този начин ЕС **се насочи по правилната траектория** за постигане на чиста и положителна за природата кръгова икономика с нулеви нетни въглеродни емисии. Той вече разполага със стабилна законодателна уредба, в която се определят цели в областта на климата и околната среда, както и с хоризонтално законодателство за ускоряване на прехода в ключови сектори на икономиката като енергетиката, промишлеността и транспорта. Все още предстои пълното изпълнение на повечето инициативи. Поради това е **твърде рано да се оценява пълното им въздействие върху околната среда**.

В Зеления пакт се очертава курсът на ЕС към устойчиво бъдеще по начин, чрез който се избягва достигането до повратни точки в социалната сфера и в областта на климата и околната среда, което би навредило на икономиката и на обществото. Той представлява системна стратегия, изготвена в пълна съгласуваност с приоритетните цели и благоприятстващите условия на Осмата програма за действие за околната среда. Той се основава на полезните взаимодействия между целите в областта на климата, околната среда, социалната сфера, промишлеността и конкурентоспособността, като напредъкът в една област поражда стимулиращ ефект в останалите области.

Инициативите за кръговата икономика и нулевото замърсяване ще доведат до положителни промени, които ще помогнат за смекчаване на изменението на климата и за опазване на биологичното разнообразие. Опазването на природата поражда съпътстващи ползи за смекчаването на изменението на климата и адаптирането към него. Икономиката с ефективно използване на ресурсите намалява натиска върху екосистемите, помага за запазване на конкурентоспособността в дългосрочен план и води до изграждане на устойчивост на външни сътресения. Визията за 2050 г. на Осмата програма за действие за околната среда е залегнала в основата на справедливия и честен екологичен преход в ЕС и извън него, насочван от междупоколенческата отговорност.

Ще трябва да се положат усилия от органите на всички нива и от частния сектор, за да се гарантира, че законите водят до реален ефект по места и **да се ускори темпът** на намаляване на емисиите, на опазване и възстановяване на биологичното разнообразие, както и на възприемане на чисти и кръгови решения. Опростяването, модернизирането и цифровизацията, както и адекватното финансиране ще бъдат от ключово значение за успешното прилагане на политиката и на регулаторната рамка. Освен това е изключително важно да се разберат и преодолеят предизвикателствата, свързани с прилагането, за да може правната рамка да се развие и да породи ефекти и съгласие у

всички засегнати страни. Всички сектори и групи трябва да осъзнаят до какви ползи за тях ще доведе екологичният преход.

За тази цел Комисията ще продължи да работи в тясно сътрудничество с държавите членки и с всички заинтересовани страни. Диалогът с икономическите участници и социалните партньори, както и с гражданските панели[121] представлява пример за тази дейност за подпомагане на ключовите групи да разберат рисковете, свързани с климата и околната среда, и за повишаване на тяхната подкрепа за необходимите мерки за изграждане на издръжливост и устойчивост в дългосрочен план във всеки сегмент от социално-икономическия спектър.

Необходими са значителни инвестиции, за да се осигурят средства за екологичния преход в ЕС и да се постигне целта за неутралност по отношение на климата. Финансирането на екологичния преход е от основно значение, за да се избегнат разходите, свързани с изменението на климата и с влошаването на състоянието на околната среда, което води до разрушаване на екосистемните услуги, от които се ползват икономиката и обществото. С цел да се преодолее недостигът на финансиране са необходими инвестиции от публичния и частния сектор, а субсидиите в изкопаеми горива и други вредни за околната субсидии следва да бъдат преустановени.

Инвеститорите и промишлеността все по-често са съгласни с тези аргументи, като разбират какво означава устойчивостта за бъдещето на техните бизнес модели и какви стратегически решения трябва да вземат в дългосрочен план. За да бъде осъществен екологичният преход, той ще трябва да бъде интегриран по-добре в механизмите за икономическа координация, например макроикономическата координация и европейския семестър.

И накрая, глобалните действия по целите, свързани с изменението на климата и с околната среда, са от ключово значение. ЕС е начело, като постави изменението на климата, загубата на биологично разнообразие, а в по-скорошен план замърсяването с пластмаси и устойчивостта на водите в основата на международния дневен ред. Той мобилизира международната общност, за да се постигне визията на Осмата програма за действие за околната среда да живеем добре в пределите на нашата планета.

[121] Платформа за гражданска ангажираност — Европейска комисия (europa.eu).